

องค์การทางศาสนากับการเยียวยาชุมชนในสถานการณ์โควิด-19 ในจังหวัดภูเก็ต
**The Religious Organizations and Communities' Remedies
in the Covid -19 Situation in Phuket Province**

ราชนร ปญญาบุญ และ พรพิมล เตียมวัง

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

Rachroat Punyaboon and Pornphimol Tiamwang
Phuket Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Mac197920@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง องค์การทางศาสนากับการเยียวยาชุมชนในสถานการณ์โควิด-19 ในจังหวัดภูเก็ต มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาผลกระทบจากวิกฤติสถานการณ์โควิด-19 ของชุมชนในจังหวัดภูเก็ต ศึกษาศักยภาพและบทบาทขององค์การทางศาสนาในการช่วยเหลือเยียวยาชุมชนในจังหวัดภูเก็ต โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง รวม 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ในชุมชน กลุ่มผู้นำองค์การทางศาสนาทั้ง 5 ศาสนา หรือผู้แทน และ กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับองค์การทางศาสนาและให้ความช่วยเหลือเยียวยาชุมชนที่เกิดการระบาดโควิด-19 ในจังหวัดภูเก็ต โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง และแปลผลข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แสดงข้อมูลโดยใช้ตารางสรุปผลการอธิบายและเขียนบรรยายเชื่อมโยงประเด็นต่างๆ เข้าด้วยกันตามความสัมพันธ์และตามความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย ผลการวิจัยผลกระทบจากวิกฤติสถานการณ์โควิด-19 ของชุมชนในจังหวัดภูเก็ต พบว่า ชุมชนในจังหวัดภูเก็ตที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างภาคบริการ มากที่สุด รายได้ที่เคยได้รับก่อนช่วงโควิด-19 มากที่สุด มีรายได้ มากกว่า 9,000-25,000 บาท ในช่วงวิกฤติโควิด-19 มีรายได้ลดลง ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ส่วนใหญ่รับรู้ รับทราบ ถึงบทบาทขององค์การทางศาสนาด้านสาธารณประโยชน์หรือสาธารณกุศลมายาวนานเป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปี และได้รับความช่วยเหลือเยียวยาในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมฟื้นฟูด้านจิตใจ การประยุกต์หลักธรรมทางศาสนาในการแก้ไขปัญหา การแจกจ่ายเวชภัณฑ์ เครื่องอุปโภคบริโภค สิ่งของอื่นๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีพ

คำสำคัญ: การเยียวยา; ชุมชนในจังหวัดภูเก็ต; สถานการณ์โควิด-19; องค์การทางศาสนา

Abstracts

The research subject, “The religious organizations and communities’ Remedies in the COVID -19 Situation in Phuket Province”. The research aimed to study the impact of the COVID-19 crisis on communities in Phuket and the role and potential of religious organizations in healing these communities. This research employed qualitative research methodologies. Data collection and in-depth interviews were conducted with three groups of samples: those affected by the COVID-19 situation in the community, leaders of religious organizations of all five religions or their representatives, and government agencies associated with religious organizations and helping to heal communities affected by COVID-19 in Phuket Province. The data and related variables were analyzed, and the data was interpreted using descriptive statistics. A summary table was used to show the data for explanations, and lectures were written linking various issues together according to their relevance for the research study. The results demonstrated that the COVID-19 crisis had an impact on communities in Phuket. Most of the communities in the sample group were employed as service sector workers, earning the most income before the COVID-19 period, earning 9,001–25,000 baht. During that situation, most of them earned less. Most of them also acknowledged the role of religious organizations in public welfare or charity for more than 10 years. They received various forms of therapeutic assistance from religious organizations, including spiritual rehabilitation activities, application of religious principles, distribution of medical supplies, consumer goods, and other necessities for life.

Keywords: Phuket Province; Communities in Phuket; COVID—19; The religious organizations; remedies

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โควิด-19 เป็นโรคที่อุบัติขึ้นและตรวจพบครั้งแรก ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ที่นครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน และได้กระจายไปทั่วโลกนับแต่นั้น ส่งผลให้เกิดการระบาดทั่วโลกถึงปัจจุบัน โควิด-19 จัดเป็นโรคอุบัติใหม่ที่โลกกำลังประสบวิกฤติในปัจจุบัน วิกฤติสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลกระทบทั้งต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจ ตลอดจนคุณภาพชีวิตของประชากรโลก โดยผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลก (WHO) นายเทดรอส อาดานอม เกเบเรเยซัส (Tedros Adhanom Ghebreyesus) ได้ประกาศให้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่เป็น "การระบาดใหญ่" หรือ pandemic หลังจากเชื้อลุกลามไปใน 118 ประเทศและดินแดนทั่วโลก และมีผู้ติดเชื้อกว่า 121,000 คน ทั้งได้คร่าชีวิตผู้คนไปแล้วกว่า 4,300 คน (บีบีนิวส์, 2020 : ออนไลน์) ทั่วโลกเกิดภาวะวิกฤต “ความโดดเดี่ยวทางสังคม ความกลัวการติดเชื้อ และการสูญเสียสมาชิกในครอบครัว ผสมกับความทุกข์ที่เกิดจากการสูญเสียรายได้ และการจ้างงาน ทำให้คนเกิดความเครียด

จังหวัดภูเก็ต เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 อย่างรุนแรงและต่อเนื่อง ทั้งประสบกับสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 กับประชาชน และนักท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวลดลง ส่งผลกระทบต่อรายได้ของประชาชน ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการขาดทุนต้องปิดกิจการทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนถูกเลิกจ้างงาน และเผชิญปัญหาทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจ ภายใต้วิกฤตการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นนำไปสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากหน่วยงานและองค์กร ของภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น รวมทั้งองค์การทางศาสนา ประกอบด้วย ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์ในจังหวัดภูเก็ต ดังนั้น คณะผู้ศึกษาวิจัยจึงสนใจศึกษา “องค์การทางศาสนากับการเยียวยาชุมชนในสถานการณ์โควิด-19 ในจังหวัดภูเก็ต” ทั้งทางด้านสภาพทั่วไปของผู้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตสถานการณ์โควิด-19 ศักยภาพขององค์การทางศาสนาในการช่วยเหลือเยียวยาในจังหวัดภูเก็ต อันจะนำไปสู่การร่วมมือกันในการพัฒนาท้องถิ่น และการปรับตัวภายใต้กระแสการพลวัตของโลก (หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.), 2564 : 1-8)

ข้อมูลทั่วไปขององค์การทางศาสนาในจังหวัดภูเก็ต

ตามระเบียบกรมการศาสนา ว่าด้วย องค์การทางศาสนา ในประเทศไทย พ.ศ. 2512 ข้อ 4 มีว่า การที่กรมการศาสนาจะรับนับถือองค์การใดถือว่าเป็นองค์การศาสนาในประเทศไทยย่อมต้องพิจารณาในหลักการสำคัญต่อไปนี้ คือ

1. หลักธรรมคำสอน มีลักษณะเป็นศาสนาหนึ่งต่างหากจากศาสนาอื่นโดยสมบูรณ์ในทางศาสนศาสตร์
2. ปรากฏในสำมะโนประชากรว่ามีพลเมืองนับถือไม่น้อยกว่าห้าพันคน²
3. คำสอนและวิธีการสอนไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญและกฎหมายแห่งราชอาณาจักรไทย
4. เป็นกิจการทางศาสนาไม่แอบแฝงด้วยลัทธิการเมืองและวัตถุประสงค์อย่างอื่น

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้ให้การรับรองศาสนาในประเทศไทย ไว้ 5 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์ บทบาทและอำนาจหน้าที่ทางกฎหมายขององค์การศาสนาในประเทศไทยมีกระบวนการรับรองสถานะให้แก่ละองค์การเป็นนิติบุคคล และกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน และได้รับความคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินงานทางศาสนา รวมทั้งดำเนินงานเพื่อสาธารณกุศลและสาธารณประโยชน์ต่อสังคมไทย โดยส่วนรวมได้เต็มศักยภาพ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

องค์การทางศาสนา ในประเทศไทย หมายถึง หน่วยงานที่ศาสนิกชนแห่งศาสนาหนึ่งๆ จัดตั้งขึ้นไว้เพื่อส่งเสริมกิจการของศาสนานั้นๆ จึงเป็นหน่วยงานที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย โดยกรมการปกครอง มีหน่วยงานต่างๆ ในแต่ละศาสนา (ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม, 2562) องค์การทางศาสนาในจังหวัดภูเก็ต ที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายตามรายชื่อที่ได้ขึ้น

ทะเบียนไว้ที่กรมปกครองจังหวัดภูเก็ต แบ่งตามพื้นที่ ประกอบด้วย 3 อำเภอ รวมทั้งหมดจำนวน 22 องค์การ แต่มีองค์การที่ไม่มีการดำเนินการใดๆ แล้ว แต่ไม่มีการยกเลิกที่ลงทะเบียนไว้ จึงมีองค์การทางศาสนาที่ยังคงดำเนินการอยู่อย่างตัวเนื่อง 16 องค์การ คือ ศาสนาพุทธ มีองค์การทางศาสนา จำนวน 6 แห่ง ประกอบด้วย 5 มุลนิธิ 1 สมาคม ศาสนาอิสลาม มีจำนวน 5 แห่ง ประกอบด้วย 3 มุลนิธิ 2 สมาคม ศาสนาคริสต์ จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย 3 มุลนิธิ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จดทะเบียนในรูปของมุลนิธิ จำนวน 1 แห่ง และศาสนา ซิกข์ จำนวน 1 แห่ง

การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ

คำว่า การช่วยเหลือ หมายถึง ส่งเสริมเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ ทำให้กิจการของผู้อื่นสำเร็จสมบูรณ์ตาม ประสงค์มักมีนัยความหมายว่า ช่วยให้พ้นทุกข์

ส่วน คำว่า การเยียวยา หมายถึง แก้ไข บำบัด หรือฟื้นฟูสภาพเลวร้ายที่เกิดขึ้นในที่ได้เกิดตามให้ดีขึ้น ซึ่งในกรณีของผู้ที่ประสบภัยหรือได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดโควิด-19 นั้น เป็นปัญหาในระดับมหภาค และปัญหาระดับจุลภาค ในทุกด้าน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 54)

การช่วยเหลือเยียวยา (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2564 : ออนไลน์) มีหลายด้าน ได้แก่

1. การเยียวยาด้านอาชีพ เช่น การจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้นสำหรับผู้ประสงค์จะเปลี่ยนอาชีพหรือหาอาชีพชั่วคราว การจ้างงานระยะสั้นสำหรับกลุ่มตกงาน หรือผู้ถูกเลิกจ้าง
2. การเยียวยาด้านความเป็นอยู่ เช่น การให้ความช่วยเหลือแบ่งปันโดยนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาปรับใช้ เช่น ให้ร่วมกันหุงข้าวด้วยกระทะใบบัว ใช้ฟืน การทำปุ๋ยหมัก ดูแลตนเองในพื้นที่
3. การเยียวยาด้านการเงิน และข้อขัดแย้งทางการเงิน เช่น การดูแลปัญหาความเดือดร้อนจากสถานประกอบการที่ไม่จ่ายค่าจ้าง ค่าตอบแทน (ใกล้เคียงเปรียบเทียบปรับและฟ้องร้องคดี) ประกันสังคมเบิกจ่ายล่าช้า (หนี้สินกับเจ้าหนี้ที่เป็นสถาบันการเงิน
4. การเยียวยาด้านจิตใจ หมายถึง การแสดงความห่วงใย ใส่ใจ ให้กำลังใจ และดูแลต่อเนื่องแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง/วิกฤตต่างๆ โดยใช้กระบวนการช่วยเหลือตามแนวทางวิกฤตสุขภาพจิต การให้การปรึกษา การปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม
5. การเยียวยาด้านร่างกาย เป็นการรักษาตามอาการโดยแพทย์และบุคลากรสาธารณสุข ทั้งก่อนและหลังการติดเชื้อโควิด -19 ซึ่งผู้ป่วยโควิด-19 มักมีอาการผิดปกติหรือภาวะแทรกซ้อนภายหลังการป่วย (Post COVID syndrome) หรือ ภาวะ Long COVID
6. การเยียวยาด้านการเงิน เศรษฐกิจ เช่น มาตรการความช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐที่มีมาตรการให้ความช่วยเหลือหลากหลายแตกต่างกันตามภารกิจของหน่วยงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มีมาตรการในการดูแลเยียวยากลุ่มเปราะบางที่สำคัญ ทั้งการให้เงินเยียวยาและการช่วยเหลือในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่อง องค์การทางศาสนากับการเยียวยาชุมชนในสถานการณ์โควิด-19 ในจังหวัดภูเก็ต มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ศึกษาผลกระทบจากวิกฤตสถานการณ์โควิด-19 ของชุมชนในจังหวัดภูเก็ต
2. ศึกษาศักยภาพและบทบาทขององค์การทางศาสนาในการช่วยเหลือเยียวยาชุมชนในจังหวัดภูเก็ต

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 คือ ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 จำนวน 31 คน กลุ่มที่ 2 คือ ตัวแทนผู้นำองค์การทางศาสนา จำนวน 16 คน กลุ่มที่ 3 ตัวแทนภาครัฐ จำนวน 6 คน

โดยยึดเกณฑ์สำคัญในการคัดเลือกพื้นที่ที่ศึกษา 3 เกณฑ์ตามลำดับคือ 1 ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดโควิด-19 เช่น เป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการปิดเมือง Lock down เป็นชุมชนที่มีการระบาดของโควิด-19 จำนวนมาก เป็นต้น 2) องค์การทางศาสนาในจังหวัดภูเก็ตที่ได้รับการรับรองจากกรมการศาสนา เช่น มีการจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีการรับรองจากสำนักงานพระพุทธศาสนาในจังหวัดภูเก็ต และ 3) ประชากรเป้าหมาย คือ บุคคล หน่วยงาน/องค์การ ที่หัวหน้าหรือผู้นำให้การยินยอมและให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ชุด คือ ชุดสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ชุดสัมภาษณ์ผู้นำองค์การทางศาสนาในจังหวัดภูเก็ต และ ชุดสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์ทั้ง 3 ชุด แตกต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล คำถามเกี่ยวกับผลกระทบที่ชุมชน/บุคคลได้รับ ความต้องการการช่วยเหลือ (ทั้งทางร่างกาย จิตใจ การเงิน ฯลฯ) สภาพสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนจากการระบาดโควิด-19 ลักษณะรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือเยียวยาของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และ องค์การทางศาสนา เป็นต้น

วิธีการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการและขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูล และทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร ได้แก่ หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
2. การวิจัยภาคสนาม เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชนในช่วงที่มีการระบาดโควิด-19 การปฏิสัมพันธ์ของคนภายในชุมชน องค์การทางศาสนา และบทบาทของผู้นำทางศาสนา

3. การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ในการสัมภาษณ์ในเรื่องเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้รับการสัมภาษณ์ ข้อมูลทั่วไปของชุมชน และองค์กรทางศาสนา แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ เพื่อจับประเด็นและนำมาตีความหมายโดยใช้ทฤษฎี และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) จากผู้รู้ (Key Informants)

4. การสังเกตการณ์ ดำเนินการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในทุกพื้นที่ศึกษาโดยใช้แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพทั่วไปของชุมชน องค์กรทางศาสนา และวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นต้น การสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยใช้แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือ ในการร่วมกิจกรรมในชุมชน เช่น การร่วมงานกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรทางศาสนา เป็นต้น

5. การสนทนากลุ่ม เพื่อค้นหาแนวทางการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ในการช่วยเหลือเยียวยาชุมชนในจังหวัดภูเก็ต

ทั้งนี้คณะผู้วิจัยยึดตามแนวทางระเบียบการวิจัยและเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน ถูกต้อง และข้อมูลได้มากสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง คณะผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ในขั้นตอนการสัมภาษณ์จริงนั้น ใช้วิธีการเริ่มต้นการพูดคุยอย่างเป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ สิทธิของผู้ให้ข้อมูลซึ่งสามารถตอบหรือหลีกเลี่ยงการตอบคำถามใดๆ รวมถึงมีสิทธิขอจบการให้ข้อมูล ณ เวลาใดก็ได้ และคณะผู้วิจัยจะดำเนินการตามกระบวนการวิจัยจนกระทั่งความรู้ได้ถึงจุดอิ่มตัว (Saturation) ทั้งในแง่ของข้อมูล มโนทัศน์ และทฤษฎี

6. การบันทึก คณะผู้วิจัยจดบันทึกในสมุดบันทึกทุกครั้งและใช้กล้องเก็บภาพพื้นที่จริง เมื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และการสนทนากลุ่ม

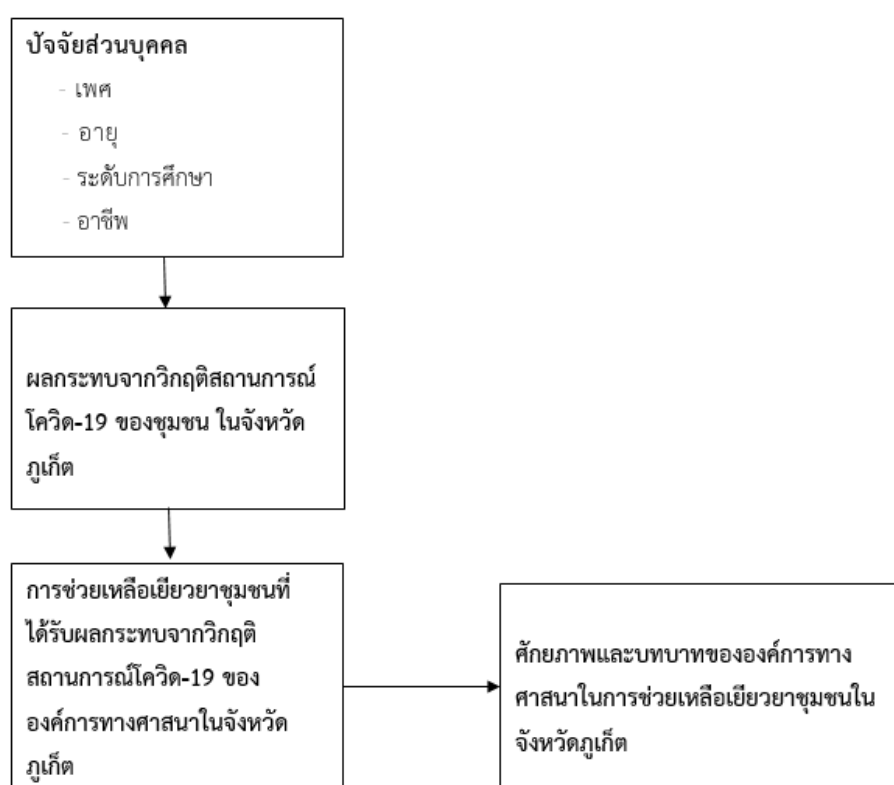
คณะผู้วิจัยจะใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลที่ได้ศึกษาและผลการวิจัยแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่คณะผู้วิจัยได้วางเอาไว้ เป็นการนำเสนอข้อมูลย่อยของกลุ่มต่างๆ ที่มีความหมายสัมพันธ์กันเข้ามารวมกันใหม่ ตามประเด็นหรือหัวข้อการวิเคราะห์ เพื่อให้ข้อความสามารถบอกเล่าเรื่องราวออกมาอย่างมีความหมาย โดยนำข้อความหรือรหัสเดียวกันมาปะต่อกันไว้อย่างเป็นระเบียบเป็นเรื่อง ๆ ซึ่งจะง่ายแก่การวิเคราะห์ในโอกาสต่อไป แล้วแสดงข้อมูลโดยใช้ตารางประกอบการอธิบาย แล้วเขียนบรรยายเชื่อมโยงประเด็นต่างๆ เข้าด้วยกันตามความสัมพันธ์ นำไปสู่การตอบโจทย์การวิจัย เขียนรายงานการศึกษาวิจัย ผสมผสานกับการวิเคราะห์ (Analytical Research) โดยใช้ภาพถ่ายประกอบในการเขียนพรรณนาวิเคราะห์ และเมื่องานวิจัยเสร็จสมบูรณ์แล้วจะนำเสนอบทความวิจัยแก่งานประชุมวิชาการระดับชาติ เพื่อเผยแพร่และนำรายงานผลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ข้อพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

งานวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบตามแนวทางหลักจริยธรรมในมนุษย์ที่เป็นมาตรฐานสากล โดยคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต คณะผู้วิจัยยึดหลักจริยธรรมแก่

ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ มีการติดต่อและขออนุญาตก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์จริงพร้อมทั้งแจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยก่อนเสมอ การเปิดเผยข้อมูลรวมทั้งภาพจะกระทำได้อีกต่อเมื่อผู้ถูกสัมภาษณ์ให้การอนุญาตเท่านั้น ส่วนใดของข้อมูลให้ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ต้องการให้เปิดเผย ก็จะเก็บข้อมูลนั้นไว้เป็นความลับโดยไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลใดใดทั้งสิ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย มี ดังนี้

1. ผลการวิจัย ด้าน ผลกระทบจากวิกฤติสถานการณ์โควิด-19 ของชุมชนในจังหวัดภูเก็ต พบว่า ชุมชนในจังหวัดภูเก็ตที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างภาคบริการ มากที่สุด รายได้ที่เคยได้รับก่อนช่วงโควิด-19 มากที่สุด มีรายได้ มากกว่า 15,001-50,000 บาท ในช่วงวิกฤติโควิด-19 มีรายได้ลดลง ซึ่งผลกระทบที่ชุมชนได้รับในแต่ละด้าน พบว่า (1) วิกฤติสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในชุมชน

ในระดับมาก เนื่องจากการจำกัดการเดินทาง ในบางพื้นที่ไม่มีนักท่องเที่ยว จึงมีรายได้ลดลง บางรายไม่มีรายได้เลย ส่งผลต่อการใช้จ่ายภายในครอบครัวไม่เพียงพอ (2) ด้านสุขภาพทางร่างกาย พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ติดเชื้อโควิด-19 (3) ด้านสุขภาพทางจิตใจ พบว่า ส่วนใหญ่มีความวิตกกังวล เครียด ท้อแท้ ซึมเศร้า สำหรับผู้ติดเชื้อจะมีอาการป่วยบ่อย (Long Covid 19) และบางคนมีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นเนื่องจากอยู่แต่ในครัวเรือน (4) ด้านครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตยากขึ้น ประหยัด และมีความเครียด เนื่องจากการติดต่อกับญาติยากขึ้น ไปมาหาสู่กันยากขึ้นโดยเฉพาะในช่วงที่มีการประกาศปิดหมู่บ้านชุมชน (Lockdown) เมื่อสถานศึกษาหยุดการเรียนการสอน และจัดการเรียนการสอนผ่านสื่อออนไลน์ ทำให้เด็กๆ ต้องเรียนหนังสืออยู่ที่บ้านทำให้ผู้ปกครองรู้สึกว่าการลูกของตนได้รับความรู้ไม่เพียงพอ มีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากต้องซื้ออุปกรณ์ จ่ายค่าสัญญาณโทรศัพท์และค่าเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตสูงขึ้น (5) ด้านเพื่อนบ้านและสังคม พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาเศรษฐกิจ ต้องประหยัด การพูดคุยสังสรรค์ การจัดกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนบ้านตามประเพณีในชุมชนน้อยลงหรืองดเว้นไปโดยปริยาย เพื่อนบ้านมีอาการรังเกียจเมื่อทราบว่าบุคคลในครอบครัวติดเชื้อ ความช่วยเหลือที่ได้รับ พบว่าส่วนใหญ่ได้จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นในเรื่องของเวชภัณฑ์ อาหาร เครื่องใช้จำเป็น และสถานที่กักตัวผู้ได้รับเชื้อโควิด-19

2. ผลการวิจัย ด้าน ศักยภาพและบทบาทขององค์การทางศาสนาในการช่วยเหลือเยียวยาชุมชนในจังหวัดภูเก็ต พบว่า องค์การทางศาสนาในจังหวัดภูเก็ต ทั้ง 5 ศาสนา ส่วนใหญ่จัดทะเบียนจัดตั้งในรูปของมูลนิธิ มีการดำเนินกิจกรรมแสวงหาความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อการสาธารณประโยชน์หรือสาธารณกุศล มายาวนานเป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปี จึงมีบทบาทต่อชุมชนและสังคม โดยเฉพาะการช่วยเหลือเยียวยาทางจิตใจ ซึ่งชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีการระบาดของเชื้อโควิด-19 ในจังหวัดภูเก็ต ส่วนใหญ่รับรู้ รับทราบ ถึงบทบาทขององค์การทางศาสนา ในด้านเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และได้รับความช่วยเหลือเยียวยาในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมฟื้นฟูด้านจิตใจและการประยุกต์หลักธรรมทางศาสนา แจกจ่ายยา เครื่องอุปโภคบริโภค และสิ่งของอื่นๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีพ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยองค์การทางศาสนากับการเยียวยาชุมชนในสถานการณ์โควิด-19 ในจังหวัดภูเก็ต มีข้อค้นพบและนำไปสู่การอภิปรายผล โดยจำแนกการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ผลกระทบจากวิกฤติสถานการณ์โควิด-19 ของชุมชนในจังหวัดภูเก็ต

สถานการณ์โควิด-19 ส่งผลกระทบต่อชุมชนในจังหวัดภูเก็ต ใน 5 ด้าน ได้แก่ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจซึ่งมีรายได้ลดลงมากที่สุด ผลกระทบด้านสุขภาพทางร่างกายและสุขภาพทางจิตใจ ผลกระทบด้านครอบครัว และ ผลกระทบด้านเพื่อนบ้านและสังคม ผลการศึกษาวิจัยดังกล่าว พบว่า มีความสอดคล้องกับ

อันโตนิโอ กูเตอร์เรส เลขาธิการสหประชาชาติ (UNESCO, 2020) ยอมรับว่า มีประชาชนอีกประมาณ 100 ล้านคน กลับไปสู่ภาวะยากจน ตกเข้าสู่ภาวะอดอยาก และเป็นครั้งแรกที่ดัชนีความยากจนทั่วโลกเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1998 นอกจากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยภายในประเทศ ได้แก่ การศึกษาของ หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ/บพข. (หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ/บพข., 2564 : 1-8) เรื่อง ผลกระทบจากไวรัสโควิด-19 ต่อภาคเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวไทย ปี พ.ศ.2563 พบว่า ประเทศไทยประสบกับวิกฤติการระบาดของ COVID-19 ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2563 ซึ่งวิกฤติการระบาดดังกล่าว นับเป็นวิกฤติที่รุนแรงมากที่สุดในรอบ 100 ปี ทำให้เศรษฐกิจไทย ในปี พ.ศ.2563 หดตัวรุนแรงที่สุดในรอบ 23 ปี นับตั้งแต่วิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ.2540 และจังหวัดที่ได้รับผลกระทบจากการลดลงของนักท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากการระบาดของ COVID-19 มากที่สุด คือ จังหวัดภูเก็ต กรุงเทพมหานคร และชลบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติมากที่สุด และสอดคล้องกับการเสวนาเรื่อง Reskill – ภูเก็ต: จากวิกฤตสู่กลยุทธ์ร่วม เพื่อรับมือ ‘ความท้าทายใหม่’ ในโลกยุคหลังโควิด-19 เมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ.2565 จัดโดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา/กสศ. (2565 : ออนไลน์) โดยผู้ร่วมเสวนารายหนึ่ง (คุณอัญชลี วานิช เทพบุตร) กล่าวว่า “ภูเก็ต ได้รับผลกระทบรุนแรงจากโควิด-19 ทำให้เกิดอาการ ‘จนเฉียบพลัน’ จากเมืองท่องเที่ยวที่เคยทำรายได้ 33,000 บาทต่อครอบครัวโดยเฉลี่ย แต่พอเกิดโรคระบาด ธุรกิจแทบทั้งหมดกลายเป็นศูนย์ รายได้ประชากรลดลงมาเหลือที่ 1,961 บาท เป็นเกณฑ์คนจนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ของประเทศไทย” และสอดคล้องกับ การวิจัย เรื่อง ผลกระทบและการปรับตัวของครัวเรือนวิถีใหม่ในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 จังหวัดภูเก็ต ของ สายสนธิ พงศ์สุวรรณ และคณะ (2564 : 1-8) พบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยว โดยรายได้ต่อครัวเรือนไม่เกิน 30,000 บาท/เดือน การระบาดรอบแรก ทำให้ครัวเรือนมีรายได้ลดลงในการระบาดรอบที่สอง ส่งผลให้การใช้จ่ายใช้สอยและเงินออมลดลงในขณะที่ภาระหนี้สินเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ สรุปรายงานผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน จังหวัดภูเก็ต/ประเด็นด้านสังคมและคุณภาพชีวิต ของ เกลิงศักดิ์ นุชประหาร (2564 : ออนไลน์) รายงานว่า จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่ได้รับผลกระทบอย่างหนัก ประชากรวัยแรงงานทั้งในระบบและนอกระบบ ได้รับผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต ด้านอื่นๆ เช่น การว่างงาน รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ มีหนี้สินนอกระบบ การบริการด้านสาธารณสุขไม่เพียงพอรองรับประชาชน ผลกระทบจากโควิด-19 ด้านการศึกษา ปัญหาอาชญากรรม

ประเด็นที่ 2 ศักยภาพและบทบาทขององค์การทางศาสนาในการช่วยเหลือเยียวยาชุมชนในจังหวัดภูเก็ต

องค์การทางศาสนาในจังหวัดภูเก็ต (ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองภูเก็ต อำเภอถลาง อำเภอกะทู้) พบว่าได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณประโยชน์หรือสาธารณกุศล เผยแผ่คำสอนตามหลักธรรมของศาสนานั้นๆ เป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปี และเป็นองค์การทางศาสนาที่มีบทบาทต่อชุมชนและสังคม เป็นที่

พึงท่วงใจ และดำเนินกิจกรรมร่วมกับองค์กรต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ผลการศึกษาวิจัยดังกล่าว พบว่า สอดคล้องกับ พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร และคณะ (2558 : 81) กล่าวถึง บทบาทขององค์กรศาสนา 3 ประการ คือ 1) มุ่งเน้นการดำเนินตามพันธกิจที่พยายามสร้างจุดเชื่อมโยงให้องค์กรศาสนาทำงานเผยแผ่และพัฒนา 2) คือ การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม องค์กรสาธารณประโยชน์และหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น และ 3) คือ การใช้ปัญหาของท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการระดมทรัพยากรทางความคิด บุคลากร และองค์กรที่เกี่ยวข้องมาทำงานร่วมกัน และสอดคล้องกับการวิจัยของต่างประเทศ Tan, Musa, & Su (2022 : 1-13) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง The role of religion in mitigating the COVID-19 pandemic: the Malaysian multi-faith perspectives พบว่า ผู้นำทางศาสนาในประเทศมาเลเซียสามารถมีบทบาทในการทำงานด้านการแพทย์ สาธารณสุข และการป้องกันโรคระบาดได้ และสอดคล้องกับการศึกษาของ Tudor, Benea & Bratosin (2021 : 1-23) เรื่อง COVID-19 Pandemic Lockdown and Religious Mediatization of Social Sustainability. A Case Study of Romania ประเทศโรมาเนียกล่าวว่า รัฐบาลโรมาเนียมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและวางแผนปฏิบัติให้องค์กรศาสนาทำงานผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ และส่งเสริมให้องค์กรทางศาสนามีบทบาทต่อการสร้างกำลังใจให้ประชาชนในช่วงเปลี่ยนผ่านทางสังคมในสภาวะวิกฤต เพราะโรคโควิด-19 เป็นสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ทำให้มนุษย์หวาดผวากลัวและวิตกกังวลกับความไม่แน่นอนของชีวิต พิธีกรรมทางศาสนาจึงเป็นกลไกที่จะรักษา “พื้นที่สังคม” ของมนุษย์ให้ดำรงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง องค์การทางศาสนากับการเยียวยาชุมชนในสถานการณ์โควิด-19 ในจังหวัดภูเก็ต คณะผู้วิจัยขอเสนอแนะเชิงวิชาการเพื่อส่งเสริมสถาบันทางศาสนาให้เข้มแข็งในการช่วยเหลือเยียวยาชุมชนในจังหวัดภูเก็ตในอนาคต ดังต่อไปนี้

1. องค์การทางศาสนา ควรมีการประชุมวางแผนเพื่อกำหนดบทบาท กิจกรรมประจำปี จัดทำแผนงานและ โครงการระดับจังหวัด ระดับชุมชน ตลอดจนแผนกิจกรรมตามภารกิจที่ผูกพันกันไว้กับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน
2. ควรมีคณะทำงานที่เป็นผู้มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงาน มีความรู้ในการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ต่างๆ และมีความคล่องตัวสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ทุกพื้นที่ เพื่อรวบรวมข้อมูล ความรู้ ความคิดเห็น จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน และนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องตามความเป็นจริงต่อคณะกรรมการ (ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน) เพื่อระดมสรรพกำลังในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาต่อสถานการณ์นั้นอย่างทันทั่วถึง ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์

3. องค์การทางศาสนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชน ควรมีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประเมินผล ทบทวนบทบาท และถอดบทเรียนวิธีปฏิบัติงานที่ดี (best practice) ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และเพื่อปรับปรุง พัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

4 องค์การทางศาสนาทุกศาสนาในจังหวัดภูเก็ตควรมีการประสานงาน ร่วมมือกัน ในการแก้ไขปัญหา ความเดือดร้อน เพื่อลดความซ้ำซ้อน และเพื่อให้การช่วยเหลือเยียวยาประชาชนทั่วถึงอย่างมีประสิทธิภาพ (รวมทั้งเข้าถึงประชาชนที่ขาดโอกาสและกลุ่มเปราะบาง) และเป็นแม่แบบตัวอย่างที่ดีในการทำงานแบบบูรณาการ

5. องค์การทางศาสนาควรมีการส่งเสริมด้านอุดมการณ์ในการทำงานให้กับกลุ่ม เยาวชน วัยรุ่น และกลุ่มวัยทำงาน เพื่อความมั่นคงในองค์กรสู่การปรับตัวให้เท่าทันในเปลี่ยนแปลงทางสังคมพลวัต และองค์การ ศาสนาควรการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความทันสมัยในการ บริหารจัดการองค์กร และขับเคลื่อนองค์กรให้ มีการสานต่อการทำงานขององค์กรอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2565). Reskill – ภูเก็ต: จากวิกฤตสู่กลยุทธ์ร่วมเพื่อรับมือ ‘ความท้าทายใหม่’ ในโลกยุคหลังโควิด-19. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2566. แหล่งที่มา <https://www.eef.or.th/news-1104222/>
- เถลิงศักดิ์ นุชประหาร. (2564). รายงานผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2566. แหล่งที่มา https://www.phuket.go.th/webpk/file_data/thai_together/ผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน/ประเด็นด้านสังคมและคุณภาพชีวิต.pdf
- บีบีซีนิวส์. (2020, 11 มีนาคม). ไวรัสโคโรนา : อนามัยโลกประกาศให้โควิด-19 เป็น “การระบาดใหญ่” ทั่วโลก. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2566 แหล่งที่มา <https://www.bbc.com/thai/international-51838536>
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ. (2558). รายงานการวิจัยการเสริมสร้างสุขภาวะ และการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2564). โครงการประเมินผลกระทบของโควิด-19 ต่อสังคมและเศรษฐกิจ. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2566. แหล่งที่มา <https://tdri.or.th/2021/05/covid-132/>

- สายสนิท พงศ์สุวรรณ และคณะ. (2564). ผลกระทบและการปรับตัวของครัวเรือนวิถีใหม่ในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 จังหวัดภูเก็ต. *เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 13*. 15 มิถุนายน 2564. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. SS23-1- 18
- หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ. (2564). โควิด-19 ต่อภาคการท่องเที่ยวไทย ผลกระทบและแนวทางการแก้ปัญหา. *UWV Policy Brief Tourism*. 1 (1), 1 -8.
- Tan, Min Min, Musa, Ahmad Farouk, & Su, Tin Tin. (2022). The role of religion in mitigating the COVID-19 pandemic: the Malaysian multi-faith perspectives. National Library of Medicine. *Health Promotion International*. 2022 Feb 37 (1) , 1- 13. doi: 10.1093/heapro/daab041
- Tudor, Mihaela Alexandra, Benea, Anamaria Filimon, & Bratosin, Stefan. (2021). COVID-19 Pandemic Lockdown and Religious Mediatization of Social Sustainability. A Case Study of Romania. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 18 (2287), 1-23. doi:10.3390/ijerph18052287